

Maria Kownacka

„Po wyjątkowo ciężkim, osieroconym dzieciństwie i młodości, nigdy nie podaję dzieciom rzeczy smutnych. (...) Wszystko co piszę, staram się utrzymać w jasnych kolorach, tak, żeby na dziecięcej buzi wywołać uśmiech”

Maria Kownacka urodziła się 11 września 1894 roku w Słupie na Mazowszu. W wieku 8 lat straciła mamę. Jeszcze pod zaborem prowadziła tajne nauczanie dla dzieci. W roku 1914 założyła w majątku Krzywda na Lubelszczyźnie tajną szkołę, dzięki której właściciel majątku znalazł dla niej mieszkanie w należących do posiadłości czworakach. To właśnie z myślą o chłopskich dzieciach powstały jej pierwsze utwory, które ukazały się w 1919 roku na łamach „Płomyczka” i „Płomyka”.

Przypadek sprawił, że twórczością literacką dla dzieci poświęciła całe życie. Z powodu choroby krtani musiała bowiem zrezygnować z zawodu nauczycielki. Postanowiła przenieść się do Warszawy, gdzie rozpoczęła pracę w Bibliotece Ministerstwa Reform Rolnych. W tym czasie włączyła się w działalności Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, z pomocą którego w 1928 roku zainicjowała powstanie Teatru „Baj”.

Podczas okupacji wróciła na wieś. Po wojnie znów zamieszkała w Warszawie, by poświęcić się pisarstwu i współpracy z teatrami kukiełkowymi. W dowód uznania odznaczona została wysokimi odznaczeniami państwowymi, w tym Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. Najbardziej ceniła sobie jednak Order Uśmiechu przyznany przez dzieci w roku 1970.

Zafascynowana przyrodą i folklorem w swoich utworach ożywiała rośliny i zwierzęta i przesycala treści ludowymi wyliczankami, rymowankami, piosenkami. Życie przyrody poznawane przez *Dzieci z Leszczynowej Górki* to jeden z wielu przykładów książek, które budzą w młodych czytelnikach wrażliwości na piękno natury. Kolejne przykłady to dwutomowe *Głosy przyrody*, powieść *Rogaś z Doliny Roztoki* czy niemalże każdy z jej dramatów. Zastąpiła także z „Supelka i Węzełka”, teatryku, który wymyśliła w 1952 roku dla dzieci z sanatorium w Szklarskiej Porębie. Jednak od czasu *Plastusiowego pamiętnika* była rozpoznawana głównie jako Plastusiowa Mama.

Książka powstała na zamówienie Janiny Porazińskiej, ówczesnej redaktorki „Płomyczka”, która wydawała ją w odcinkach od 1931 roku. Od tej pory Plastuś towarzyszył jej na każdym kroku. „Nieodłączny Plastuś, lalka wykonana przez dzieci z jakiejś prowincjonalnej szkoły – wspomina Bolesław Faron – „W domu siedział na maszynie do pisania, nie rozstawała się z nim nawet na ulicy”¹. W 1939 roku Kownacka kupiła ziemię, na której w 1958 roku postawiła domek letniskowy zwany Plastusiowem. Miała nawet pomysł, żeby na Żoliborzu postawić Plastusiowi pomnik. Projekt nie został nigdy zrealizowany, natomiast jego miniaturowa figurka umieszczona została na jej grobie na Starych Powązkach w Warszawie. Zmarła w 1982 roku. W jej dawnym mieszkaniu przy ulicy Słowackiego 5/13 m. 74. na Żoliborzu, powstała Izba Jej Pamięci oraz Muzeum Książki Dziecięcej.

---

¹ Bolesław Faron [w:] *Plastusiowa mama. Wspomnienia o Marii Kownackiej*, zebrala i oprac. Mariola Pryzwan, PIW, Warszawa 2009, s. 53.

Spis utworów (kolorem – dramaty):

- 1919 – opowiadanie *O kurce czubate, kurczątkach niebożątkach i o Andrzeju Przewoźniku* („Płomyk”)
- 1935 – *Bajowe bajeczki i świerszczykowe skrzypeczki, czyli o straszliwym smoku i dzielnym szewczyku, prześlicznej królownie i królu Gwoźdźniku* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1935 – *Teatrzyk Kukiełek* (Nasza Księgarnia, Warszawa) – pomysłodawczyni i redaktorka tomu
- 1935 – *Deszczyk pada, słonko świeci* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1936 – *Plastusiowy pamiętnik* (Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych)
- 1936 – *Kukuryku na ręczniku* (Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych)
- 1937 – *O Jaśku, co się z Rokitą założył* (Społem, Warszawa)
- 1937 – *Cztery mile za piec* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1939 – *O odwilży, o kichaniu i wiosny powitaniu* (Warszawa) – jednoaktówka
- 1939 – *O Jasiu-Brudasiu i Duszku-Czyściszku* (Warszawa) ?
- 1939 – *Proszę, przepraszam, dziękuję*
- 1939 – *O Sewerysiu, który się uczył tabliczki mnożenia* (Warszawa) ?
- 1941 – *Miała babuleńka kozła rogatego* (Warszawska Spółdzielnia Księgarska, Warszawa)
- 1941 – *O Misiu Psotnisiu i Bolku Kinolku* (Warszawska Spółdzielnia Księgarska, Warszawa)
- 1945 – *O szewczyku Łukaszu, co szył buty dla ptaszków* (Czytelnik, Warszawa)
- 1946 – *Ogródek* (Warszawa)
- 1946 – *Piętnaście opowiadań* (Warszawa)
- 1946 – *Szewczyk Dratewka* (Warszawa)
- 1946 – *Majster-Klajster. Przygody Plastusia*. Antologia polskiej literatury dziecięcej (Warszawa)
- 1947 – *Jak mysz pod miotłą* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1947 – *Krasnoludek Zmarzłaczek* (Warszawa)
- 1948 – *Kajtkowe przygody* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1948 – *O Rochu i jego grochu* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1948 – *Tajemnica uskrzydłonego serca* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1948 – *Grymasela* (Warszawa)
- 1948 – *Leszczynowa Górka* (Warszawa)
- 1948 – *Pączki i faworki babci Honorki* (Warszawa)
- 1949 – *O Kasi, co gąski zgubiła* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1949 – *Kamizele na niedziele* (Warszawa)
- 1949 – *Świerszczykowy kram* (Warszawa)
- 1949 – *O sadzie Wawrzyńca i ludziach z gościńca* (Warszawa)
- 1949 – *O Żaczkę-Szkolaczkę i o Sowizdrzale, co jeden kochał szkołę, a ten drugi wcale* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1950 – *Entliczek pentliczek* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1950 – *Kwiatki Małgorzatki* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1950 – *Kłoczek* (Warszawa)
- 1950 – *Przygody dzieci z Jasnej Wody* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1950 – *Kwiatki Małgorzatki* (Warszawa)
- 1950 – *Gąsięta* (Warszawa)
- 1951 – *Oj co się dzieje* (Warszawa)
- 1951 – *Wawrzyńcowy sad* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1953 – *Nocka i dzionek* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1953 – *O wietrze Piaskowieju i lesie Dobrodzieju* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1957 – *Przygody Plastusia* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1957 – *Rogaś z Doliny Róztoki* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1958 – *Szkoła nad obłokami* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1958 – *Koło młyńskie* (Ruch, Warszawa)
- 1958 – *Misio i Plastuś* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
- 1959 – *Skrzynka skarbów* (Warszawa)
- 1960 – *Kredka kolegi Edka* (Warszawa)
- 1960 – *Kruczek chudy nie miał budy* (Warszawa)

1960 – *Wykończ za Edka* (Warszawa)
1960 – *Hulajnoga Grzesia Raroga* (Warszawa)
1960 – *O Bidzie i złotych jabłkach* (Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa)
1961 – *Orzeszek* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1961 – *Lalka Strojnisia* (Ruch, Warszawa)
1961 – *Wielka wyprawa do lasu* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1962 – *O bogince jemiole* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1962 – *O bursztynowym złocie i Kasi sierocie* (Ruch, Warszawa)
1963 – *Plastusiowo* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1965 – *W Świerszczykowie* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1967 – *O naszej szkolnej gromadzie*. Materiały do imprez okolicznościowych (Warszawa)
1968 – *Supelki*. Materiały pomocnicze do pracy wychowawczej i terapeutycznej w zakładach leczniczych i wychowawczych dla dzieci (Warszawa)
1968 – *Lajkonik* (Warszawa)
1969 – *Wesołe przedszkole* (Wydawnictwo Literackie, Kraków)
1970 – *Teatrzyk supelków* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1971 – *Za żywoplotem* (Nasza Księgarnia, Warszawa)
1972 – *Razem ze słonkiem* (Warszawa)
1974 – *Pod zielonym jaworem*. Repertuar dla teatrzyków lalkowych w klubach (Warszawa)
1975-1978 – *Co słonko widziało* – sześcioczęściowy cykl poświęcony kalendarzowym porom roku.
1981 – *Polskie Madonny Ludowe* (Warszawa)
1983 – *Trzysta słowiczątek* (Warszawa)
1987 – *Każdy kto może niech nam pomoże* (Warszawa)

Teksty, których jest współautorką:

z Marią Kowalewską: 1963 – *Głos przyrody*

z Janem Edwardem Kucharskim: 1965 – *Wiatrak profesora Biedronki*; 1967 – *Skarb pod wiatrakami*

z Kazimierzem Garstką: 1980 – *Na tropach węża Eskulapa*

z Zofią Malicką: 1951 – *Dzieci z Leszczynowej Górki*